

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญ

การศึกษา เป็นกระบวนการสำคัญในการช่วยให้คนพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ตลอดช่วงของชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐาน พัฒนาการของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงวัยแห่งการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถที่จะ ดำรงชีพและประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเอง สร้างพลังครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยรวมอย่างสันติภาพ จวบจนวัยสุดท้ายของชีวิต ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า “การศึกษานับเป็นเครื่องมือสำคัญในการวาง รากฐาน สร้างสรรค์ พัฒนาความเจริญมั่งคั่งและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แก่สังคม ตั้งแต่ตนเอง ครอบครัว ประเทศชาติและโลก” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 47) ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับ กันโดยทั่วไปว่า ไม่มีเครื่องมือใดที่จะพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ได้ดีกว่าการศึกษา แต่ ในขณะเดียวกัน การศึกษาเองก็มีข้อจำกัด เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่ออกแบบมาเพื่อรับการพัฒนา สังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจนระบบการศึกษาไม่อาจสร้าง คุณภาพของประชากรให้สอดคล้องได้ และในบางครั้งการศึกษาก็เป็นตัวอุปสรรคต่อการพัฒนา จึงเป็นความจำเป็นที่ระบบการศึกษาจะต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 1) ดังนั้น เราจึงเห็นภาพการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตั้งแต่อดีตมาจนถึง ปัจจุบัน ซึ่งคำที่ใช้เรียกกันโดยทั่วไปคือ การปฏิรูปการศึกษา ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาในแต่ละครั้ง ก็เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในขณะนั้น

การปฏิรูปการศึกษาในยุคปัจจุบัน ได้เริ่มต้นอย่างจริงจังเมื่อรัฐบาล โดยกระทรวง ศึกษาธิการได้ศึกษาข้อมูลและผลการศึกษาระดับต่าง ๆ และตัดสินใจดำเนินการปฏิรูปการศึกษา เมื่อเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช 2538 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มี มาตรฐานระดับสูง และมุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญ 4 ด้านคือ (1) การปฏิรูปโรงเรียน และสถานศึกษา (2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา (3) การปฏิรูปการเรียนการสอน และ (4) การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา นอกจากนี้ยังประกาศจุดยืนให้โรงเรียนต่าง ๆ ปรับปรุง และพัฒนาโรงเรียน ให้เป็นโรงเรียนตามอุดมคติ 10 ประการ คือ

1. ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารควรมี เวลาอยู่ประจำสถานศึกษา เพื่อดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย

2. มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน หรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียน การสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ โดยให้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรัก สามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่สวน ไร่ผลไม้

3. เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมมีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนมีสนามกีฬาครบครัน โดยให้เหมาะสม กับสภาพท้องถิ่น

4. มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน โดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งให้ เหมาะสมกับการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลนครูให้ครูที่เกษียณอายุ หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน และหรือให้มีระบบการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียม

6. องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือ ด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ การสอน ภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การสอนวิชาชีพ การเกษตร การก่อสร้าง การไฟฟ้า เป็นต้น

7. มีการเก็บค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาและจัด อุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบครัน ทั้งนี้ให้ยกเว้นค่าเล่าเรียนสำหรับเด็กยากจน และจ่ายค่า ตอบแทนให้นักเรียนในการพัฒนาหรือฝึกปฏิบัติ ฝึกอาชีพ ที่เกิดรายได้ และเป็นประโยชน์แก่ โรงเรียน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น

8. มีการส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลหรือชุมชน มีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อ สนับสนุนการบริหาร การจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรม ตลอดจนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครู

9. มีการวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต คือ คุณภาพของนักเรียน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

10. เป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่นและผู้ปกครองทุกระดับทุกประเภทยอมรับว่าเป็น โรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 2-3)

หลังจากคณะรัฐมนตรีได้รับทราบการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาแล้ว จึงได้ประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษาขึ้นมา และในเดือนมีนาคม พุทธศักราช 2539 กระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้การนำของนายสุวิช รังสิตพล ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการในขณะนั้น ได้จัดทำหนังสือเพื่อใช้สำหรับเป็นคู่มือ ในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาขึ้นมาเล่มหนึ่ง ชื่อว่า “คู่มือการปฏิรูปการศึกษาในแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติ ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ในบัญญัติ 10 ประการ” วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู กรรมการโรงเรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้สนับสนุนการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิรูป การศึกษาได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความกระจ่างในแนวปฏิบัติแต่ละขั้นตอน เอกสาร คู่มือดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแนวความคิดหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวนโยบายและเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อพัฒนาการศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศในปี พ.ศ. 2550

ตอนที่ 2 เป็นกระบวนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่โรงเรียน เพื่อให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาค่านิยม และเรียนรู้การดำรงชีวิตตาม ธรรมชาติ ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติให้สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์

ซึ่งรายละเอียดในตอนที่ 2 นี้ ได้กล่าวถึงกระบวนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนไว้ว่า เครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาในระดับโรงเรียน คือ “แผนปรับปรุงโรงเรียน” (School Improvement Plan) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) ของโรงเรียน เป็นแผนเฉพาะของโรงเรียนแห่งหนึ่ง จัดทำเพื่อแก้ปัญหาของโรงเรียนนั้นและสนองความต้องการเฉพาะของโรงเรียนนั้น ๆ เท่านั้น มีขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งกรรมการโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การประเมินความต้องการในการพัฒนา

ขั้นที่ 3 การสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามแผนและทำให้เกิดผลจริง

ขั้นที่ 5 การรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน

ขั้นที่ 6 การประเมินและปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539,

จะเห็นว่า จากกระบวนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนทั้ง 6 ขั้นตอนดังกล่าว จะเริ่มต้นด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน โดยมีความเชื่อตามเอกสารคู่มือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้ผู้อยู่ใกล้กับเด็กเป็นผู้ใช้อำนาจในการบริหาร ซึ่งเป็นหลักการที่เชื่อว่าจะทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ และสร้างคุณภาพในการเรียนของเด็กได้เป็นอย่างดี จึงกำหนดให้การบริหารสถานศึกษาอยู่ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการ คือคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 37)

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินนโยบายเพื่อสอดคล้องกับกระบวนการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการทันที โดยได้จัดทำหลักสูตรการประชุมสัมมนากรรมการโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาและกำหนดให้มีการประชุมสัมมนากรรมการโรงเรียนของโรงเรียนเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา ปีงบประมาณ 2539 จำนวน 3,700 โรงเรียน ซึ่งได้จัดประชุมสัมมนาตามตารางในหลักสูตรในเดือนกันยายน 2539 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 5) ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2539 ซึ่งในระเบียบนี้ได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาไว้ 6 ข้อ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียน
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
3. ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณของโรงเรียน การแสวงหาและให้ความสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านทั้งในและนอกโรงเรียน
4. รับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง
5. ประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียน และให้มีการใช้บริการจากโรงเรียนให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
6. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการโรงเรียนมอบหมาย

หลังจากออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2539 แล้ว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดให้มีการประชุม สัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนขึ้นทุกโรงเรียนในเดือนกุมภาพันธ์ 2540 และได้จัดทำเอกสาร ประกอบการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียน ในชื่อโครงการประชุมสัมมนาคณะกรรมการ โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2540 ในบทที่ 5 ของ เอกสารดังกล่าว ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนไว้ว่า

โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทหน้าที่โดยตรง คือ การปฏิบัติงานของโรงเรียนทั้ง 6 งาน คือ

- 1.1 งานวิชาการ
- 1.2 งานบุคลากร
- 1.3 งานกิจการนักเรียน
- 1.4 งานธุรการการเงินและพัสดุ
- 1.5 งานอาคารสถานที่
- 1.6 งานความสัมพันธ์กับชุมชน

2. บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนในการสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการ โรงเรียน ซึ่งมี 2 งานคือ

- 2.1 งานเลขานุการคณะกรรมการ โรงเรียน
- 2.2 งานประสานและส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน

คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ 3 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. บทบาทหน้าที่สนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนโดยทั่วไป
2. บทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน ประถมศึกษา พ.ศ.2539
3. บทบาทการพิจารณาการประกันคุณภาพโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 29-38)

หากดูบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนตามเอกสารคู่มือเล่มนี้ จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามต้องเกิดความสับสนและไม่แน่ใจว่าตกลงใครกันแน่ที่มีบทบาทหลักในการบริหารโรงเรียน หรือจะทำให้เข้าใจและเกิดคำถามว่าโรงเรียนบริหารคณะกรรมการโรงเรียนหรือคณะกรรมการโรงเรียนบริหารโรงเรียนกันแน่ (นี่เพียงแค่เอกสารคู่มือสัมมนาที่เป็นรูปเล่มสมบูรณ์เล่มแรกและแจกให้กับคณะกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่เกือบทั่วประเทศ ก็ยังทำให้เกิดความสับสนได้ถึงเพียงนี้) บุคลากรภาคสนามจำนวนไม่น้อยคงจะอดคิดไม่ได้ว่า คู่มืออบรมสัมมนาในเรื่องอื่น ๆ ที่ใช้กันมาก่อนหน้านี้ และต่อ ๆ ไป จะเกิดเรื่องในทำนองเดียวกันนี้หรือไม่ หากได้มีการตรวจสอบกันอย่างจริงจัง

ต่อมาในปีงบประมาณ 2541 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ก็ได้จัดการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่เสาร์ที่ 30 พฤษภาคม 2541 โดยเป็นการจัดประชุมพร้อมกันทั่วประเทศ และมีกิจกรรมการรับชมและรับฟังการถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในภาคพายัพ และในการประชุมครั้งนั้น ก็ได้มีการจัดทำคู่มือการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2541 ในคู่มือเล่มนี้ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของกรรมการโรงเรียนไว้ 2 ข้อ คือ

#### 1. บทบาทหน้าที่โดยทั่วไป

- 1) เป็นตัวแทนของโรงเรียนแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียนในทางสร้างสรรค์ให้ชุมชนในท้องถิ่นและโดยทั่วไปได้รับทราบ
- 2) สร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในชุมชน พร้อมทั้งประสานงานให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
- 3) เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน
- 4) ช่วยเหลือและประสานการช่วยเหลือกับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาของนักเรียนหรือของโรงเรียน

#### 2. บทบาทหน้าที่โดยตรง

- 1) กำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียน

คณะกรรมการโรงเรียนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการกำหนดแผนพัฒนาโรงเรียนทั้งระยะสั้น และระยะยาว ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และความต้องการของท้องถิ่น

## 2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

โรงเรียนจะนำนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียนมาใช้ทำกรอบในการปฏิบัติงานประจำปี ของงานบริหาร โรงเรียนประถมศึกษา 6 งาน คืองานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานประชาสัมพันธ์ เพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียน ก่อนที่โรงเรียนจะนำแผนปฏิบัติการดังกล่าวไปใช้ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการโรงเรียนก่อน

## 3) ให้คำปรึกษาเสนอแนะแนวทาง และมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณของโรงเรียน การแสวงหาและให้ความสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านทั้งในและนอกโรงเรียน

คณะกรรมการโรงเรียนควรมีส่วนร่วมบริหารการเงิน และงบประมาณของโรงเรียน โดยการให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางการใช้เงินให้บังเกิดผลคุ้มค่า ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแสวงหาเงิน วัสดุอุปกรณ์มาช่วยพัฒนากิจการของโรงเรียนด้วย และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการโดยจัดหาวิทยากร ภายในท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ทั้งในและนอกท้องถิ่น

## 4) รับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนงานของโรงเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง

คณะกรรมการโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนั้น เพื่อรับทราบความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนจะต้องรายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการโรงเรียนทราบ อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

## 5) ประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียน และให้มีการใช้บริการจากโรงเรียน ให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทที่สำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน กับชุมชน หรือองค์กรท้องถิ่น เพื่อโรงเรียนจะได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และองค์กรนั้น ไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียน

## 6) แต่งตั้งที่ปรึกษา และหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงาน อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการโรงเรียนมอบหมาย

นอกจากคณะกรรมการโรงเรียนแล้ว ประชากรในชุมชนอีกจำนวนมากที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เพื่อต้องการให้ท้องถิ่นของตนเจริญแต่ไม่สามารถเข้ามาเป็นกรรมการโรงเรียนได้ เนื่องจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ที่ว่าด้วยเรื่อง คณะกรรมการโรงเรียน มีข้อจำกัดในอัตราส่วนของคณะกรรมการ คณะกรรมการโรงเรียน จึงต้องช่วยกันสรรหามุคคลดังกล่าวมาแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา หรือคณะอนุกรรมการ เพื่อช่วยดำเนินงานและมอบหมายภาระหน้าที่ให้ช่วยรับผิดชอบได้ตามศักยภาพของผู้นั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541, หน้า 9-11)

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนตามเอกสารคู่มือเล่มนี้ กำหนดไว้ 2 ข้อ คือ 1. บทบาทหน้าที่โดยทั่วไป และ 2. บทบาทหน้าที่โดยตรง ซึ่งแตกต่างจากเอกสาร คู่มือประจำปีงบประมาณ 2540 ก่อนหน้านี้ ซึ่งกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนไว้ 3 ข้อ คือ 1. บทบาทหน้าที่สนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนโดยทั่วไป 2. บทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 และ 3. บทบาทการพิจารณาการประกันคุณภาพโรงเรียน ข้อความในเอกสารฉบับนี้ คงจะก่อให้เกิดความสับสน มึนงง ในการปฏิบัติตามเอกสารคู่มือที่ใช้ประกอบการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนคณะเดียวกัน ในเรื่องเดียวกันแต่ไม่เหมือนกัน เมื่อไปตรวจสอบคู่มือทั้ง 2 เล่ม จึงได้ทราบว่า คณะทำงานจัดทำคู่มือทั้ง 2 เล่ม เป็นคนละคณะกัน โดยทั้ง 2 คณะไม่มีชื่อซ้ำกันเลยแม้แต่คนเดียว แต่เมื่อมีการจัดทำโดยหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว เอกสารคู่มืออบรมสัมมนา ก็เปรียบเสมือนตำราที่จะใช้เป็นคู่มือในการดำเนินงานตามนโยบายที่สั่งการลงมาจากส่วนบนสุดคือ กระทรวงศึกษาธิการ

นอกจากนี้ จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษานั้น ได้ตระหนักและให้ความสำคัญแก่ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน เอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น คู่มือการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2541 ยังระบุไว้อีกด้วยว่า “ในขณะนี้ยังไม่มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่กำหนดให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งในท้องถิ่น เป็นผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาในท้องถิ่นโดยตรง กรรมการโรงเรียนซึ่งมีบทบาท และหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 จึงต้องมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 13)

การกล่าวขานที่สำคัญในการมอบภารกิจให้คณะกรรมการโรงเรียน ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนอยู่ในย่อหน้าสุดท้าย หน้า 13 ของเอกสารคู่มือดังกล่าว โดยเฉพาะข้อความที่กล่าวว่า “ในขณะนี้ยังไม่มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่กำหนดให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งในท้องถิ่น เป็น

ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาในท้องถิ่นโดยตรง (ในขณะนี้ พ.ศ. 2545 ก็ยังไม่มี เพียงแต่กำลังพยายามที่จะให้โอนการจัดการศึกษาไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งก็ยังไม่สำเร็จ) คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 จึงต้องมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (ฉบับ พ.ศ. 2540)

ดังนั้น จึงจะเห็นได้ชัดเจนว่า เบื้องบนซึ่งก็คือกระทรวงศึกษาธิการ ได้หมายมั่นปั้นมือและคาดหวังกับการปฏิรูปการศึกษาในยุคปัจจุบันที่เริ่มต้นเมื่อปี 2539 โดยเน้นการใช้โรงเรียนเป็นฐานและให้คณะกรรมการโรงเรียนเป็นคณะผู้บริหาร โดยใช้ยุทธศาสตร์การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก ดังปรากฏหลักฐานตามหลักสูตรการประชุมสัมมนากรรมการโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาปีงบประมาณ 2539 ในเรื่องกรอบแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา ดังนี้ คือ

1. ปัจจุบัน โลกยุคโลกาภิวัตน์มีกระแสการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วหลายด้านส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาให้เยาวชน อาทิ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อรับส่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลนานาชาติ การแข่งขันทางธุรกิจเพื่อการประกอบอาชีพ ตลอดจนการปรับค่านิยม ความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ผ่านมา ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณ ร้อยละ 70 มีคุณภาพชีวิตต่ำรายได้ไม่เพียงพอ ทำให้ขาดปัจจัยทางการเงินในการส่งเสริมลูกหลานให้ได้รับการศึกษา สภาพสังคมมีแหล่งอบายมุขยั่วเย้าและเป็นอันตรายต่อเยาวชน ทำให้มีผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์

3. การปฏิรูปการศึกษา ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและบัญญัติ 10 ประการ มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบในการจัดการศึกษา ทั้งปัจจัยต่าง ๆ และกระบวนการทำงานเพื่อหวังผลว่าคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจะสูงขึ้น ทันทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่ไทยจะต้องมีความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และมีการแข่งขันกับนานาประเทศได้

4. การปฏิรูปการศึกษาในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นหน่วยปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และบัญญัติ 10 ประการ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำและผู้แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน จากองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ

5. การเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหาร กำหนดให้มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นยุทธศาสตร์หลัก ในรูปของคณะกรรมการโรงเรียน ที่มีครู ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกันบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

6. ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโรงเรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานขึ้นอยู่กับคุณภาพของการร่วมกันบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการ โรงเรียน

7. กรรมการ โรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และตรวจสอบ ตลอดจนร่วมชื่นชมในความสำเร็จของโรงเรียนที่ส่งผลต่อสุขภาพของลูกหลานเป็นสำคัญ

8. คุณลักษณะของลูกหลานที่พึงประสงค์ในอนาคต ต้องร่วมกันสร้างสรรค์ให้บังเกิด โดยการประสานมือ ประสานใจ ประสานความคิด ก็จะพิชิตงานนี้ให้สำเร็จได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 7-8)

ในกรอบแนวคิดทั้ง 8 ข้อดังกล่าว ได้กล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนไว้อย่างชัดเจนที่สุดในข้อที่ 4 ที่กล่าวว่า “การปฏิรูปการศึกษาในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นหน่วยปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและบัญญัติ 10 ประการ” ข้อความนี้ ชี้ชัดให้เห็นถึงความมุ่งหมายที่จะให้โรงเรียนแต่ละแห่งมีความสำคัญที่สุดเท่า ๆ กัน นอกจากนี้ ความสำคัญของคณะกรรมการโรงเรียน ก็ปรากฏอย่างเด่นชัดในกรอบแนวคิดข้อที่ 5 ความว่า “การเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหาร กำหนดให้มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นยุทธศาสตร์หลักในรูปคณะกรรมการโรงเรียน ที่มีครู ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกันบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน”

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษา เพิ่งจะเริ่มต้น และคณะกรรมการโรงเรียนเดิมหรือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบใหม่ (พ.ศ. 2543) ก็ต้องปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ตามที่ระเบียบกำหนดไว้ต่อไป ขณะเดียวกัน ก็ต้องแก้ไขข้อผิดพลาดข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ในส่วนที่ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานเรื่องนี้ ต้องตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะได้มีผู้ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานเรื่องคณะกรรมการโรงเรียนที่ได้ดำเนินงานมาแต่อดีตจำนวนไม่น้อย ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของนิภาวรรณารักษ์ (2541, บทคัดย่อ) เรื่อง “การดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษา: ศึกษากรณีโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดลำปาง” ซึ่งได้ผลสรุปดังนี้ คือ โดยภาพรวมแล้วผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนปานกลาง ส่วนตัวแทนของชุมชนมีความรู้ความเข้าใจน้อย โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษาตามกระบวนการได้ไม่ครบตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ กรรมการโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ ทำให้เป็นปัญหาในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับลิขสิทธิ์ ผลจันทร์งาม (2541, หน้า 82) ซึ่งศึกษาเรื่อง “การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” ได้กล่าวถึงเรื่องความเข้าใจของคณะกรรมการโรงเรียนไว้ในข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการประชุม อบรม ชี้แจงถึงบทบาท หน้าที่ขอบเขตการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและความเข้าใจที่ตรงกัน จะเห็นว่าในเรื่องความเข้าใจที่ตรงกันและความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนนี้ จากการศึกษาเอกสารและคู่มือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพบว่า เอกสารและคู่มือประกอบการประชุมสัมมนาต่าง ๆ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนว่าคือใครกันแน่ ระหว่างการเป็นผู้ใช้อำนาจในการจัดการศึกษา การเป็นผู้ร่วมในการจัดการศึกษา การเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการศึกษาหรือ ฯลฯ ซึ่งหากผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการโรงเรียนตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษานำไปปฏิบัติโดยไม่มีความรู้ความเข้าใจ ที่ชัดเจนตรงกันแล้ว ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องและสอดคล้องตรงตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งจะไม่บังเกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในอนาคตต่อไป

ดังนั้น เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า เพราะความสับสนและไม่สอดคล้อง เชื่อมโยงของแนวนโยบายและข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ เรื่องบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนของเบื้องบนหรือหน่วยเหนือนี้เอง ที่ทำให้ผู้รับนโยบายมาปฏิบัติเกิดความสับสนตามไปด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องของคณะกรรมการโรงเรียน โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางราชการ ฉบับสำคัญ ๆ ในเรื่องดังกล่าว ตลอดจนเพื่อแสวงหาความชัดเจน ความถูกต้อง ความสอดคล้อง เชื่อมโยงในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนและท้ายที่สุด คุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์ของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสำรวจแนวคิดและเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน
2. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบความคล่องจงและความแตกต่างในเนื้อหาของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2539
3. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบเนื้อหาในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนจากเอกสารคู่มือประกอบการประชุมสัมมนาคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2540 และปีงบประมาณ 2541

### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์นโยบาย แนวคิด และแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามที่กำหนดไว้ในเอกสารสำคัญ ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการต่อไปนี้เป็นหลัก

1. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 และระเบียบกระทรวงศึกษา ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543
2. เอกสารคู่มือประกอบการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2540 และปีงบประมาณ 2541

นอกจากนี้ ผู้วิจัยก็ทำการศึกษาเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวทั้งของกระทรวงศึกษาธิการและของผู้อื่นประกอบอีกด้วย

### นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

คณะกรรมการโรงเรียน หมายถึง คณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 และคณะกรรมการศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

#### ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะได้รับประโยชน์ดังนี้

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในรูปคณะกรรมการโรงเรียน จะได้มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกันมากขึ้น อันจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและสอดคล้องตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งคณะกรรมการ โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามความมุ่งหมายของนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาต่อไป

#### แผนดำเนินการและวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยที่ผู้วิจัยจะศึกษาแนวคิดและเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนจากเอกสารสิ่งพิมพ์ ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2525 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2539 รวมทั้งเอกสารคู่มือประกอบการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2540 และปีงบประมาณ 2541 วิพากษ์และวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามขอบเขตของการศึกษา

#### ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ได้รับความเห็นชอบและอนุมัติจากคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำคณะศึกษาศาสตร์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ซึ่งในขณะนั้น ยังไม่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 แต่ทั้งสองเรื่องนี้มีความเกี่ยวข้อง และสัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังดำเนินการวิจัยอยู่ จึงต้องนำมากล่าวถึงและนำเสนอประกอบ เพื่อให้เรื่องเกิดความสมบูรณ์และทันสมัยมากขึ้น ส่วนคู่มือในการอบรมสัมมนาในเรื่องของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเท่าที่ตรวจสอบมาจนถึงในขณะนี้ ปรากฏว่ายังไม่มีปรากฏ ดังนั้นผู้วิจัยจึงอาศัยข้อมูลในคู่มือประกอบการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาประจำปีงบประมาณ 2540 และ 2541 เป็นหลัก